

Leki na ADHD

Nowoczesna farmakoterapia

metylofenidat

lizdeksamfetamina

deksamfetamina

atomoksetyna

guanfacyna

Leki na ADHD

–	Przedmowa	7
1	Obraz kliniczny i rozpoznanie ADHD	8
	› 1.1. Kryteria rozpoznania i obraz kliniczny w różnym wieku	8
	› 1.2. Skala zjawiska w Polsce	13
	› 1.3. Wątpliwości wokół rozpoznawania	14
	› 1.4. Sygnały w aptece uzasadniające skierowanie do diagnostyki	15
	i Piśmiennictwo	
2	Substancje i preparaty stosowane w ADHD	20
	› 2.1. Wskazania rejestracyjne i warunki we wskazaniu	20
	› 2.2. Metylofenidat i postaci o różnym profilu uwalniania	21
	› 2.3. Lizdeksamfetamina i deksamfetamina	27
	› 2.4. Mieszanaka soli amfetaminy w etykiecie amerykańskiej	30
	› 2.5. Atomoksetyna	32
	› 2.6. Guanfacyna	36
	› 2.7. Substancje stosowane poza wskazaniem rejestracyjnym	40
	› 2.8. Równoważność preparatów i podstawy zamiany	44
	i Piśmiennictwo	
3	Dawkowanie i miareczkowanie	51
	› 3.1. Dawki startowe, tempo zwiększania i dawki maksymalne	51
	› 3.2. Zależność dawka–efekt i pułap skuteczności	56
	› 3.3. Tolerancja leczenia w funkcji dawki	58
	› 3.4. Ograniczenia analizy dawka–efekt	60
	› 3.5. Pora podania, wpływ posiłku i modyfikacja postaci	61
	i Piśmiennictwo	
4	Skuteczność farmakoterapii	66

› 4.1. Skuteczność u dzieci i młodzieży	66
› 4.2. Skuteczność u dorosłych	71
› 4.3. Wpływ na jakość życia	75
› 4.4. Zależność wyniku od osoby oceniającej	78
› 4.5. Jakość zaślepienia w badaniach	78
› 4.6. Czas trwania badań i niezależność metaanaliz	79

i Piśmiennictwo

5 Bezpieczeństwo sercowo-naczyniowe 82

› 5.1. Wpływ na ciśnienie tętnicze i częstość rytmu serca	82
› 5.2. Efekt populacyjny a zmiana u pojedynczego pacjenta	84
› 5.3. Ryzyko zdarzeń sercowo-naczyniowych w danych rejestrowych	85
› 5.4. Wymagania dotyczące monitorowania	91
› 5.5. Profil sercowo-naczyniowy leków niestymulujących	94

i Piśmiennictwo

6 Wpływ na wzrastanie, masę ciała i sen 98

› 6.1. Apetyt i masa ciała	98
› 6.2. Wzrastanie	101
› 6.3. Zaburzenia snu	107
› 6.4. Przerwy w leczeniu	109

i Piśmiennictwo

7 Działania niepożądane psychiczne i neurologiczne 113

› 7.1. Objawy psychotyczne	113
› 7.2. Częstość zdarzeń psychicznych a wpływ leku	118
› 7.3. Agresja, drażliwość i zaburzenia nastroju	121
› 7.4. Tiki, próg drgawkowy i objawy naczyniowo-mózgowe	124
› 7.5. Zespół serotoninowy i zmiany wprowadzone po ocenach okresowych	129

i Piśmiennictwo

8 Nadużywanie, uzależnienie i odsprzedaż leku 133

› 8.1. Częstość nadużywania i przekazywania leku	133
› 8.2. Leczenie stymulantem a ryzyko uzależnienia w przyszłości	136

- › 8.3. Farmakoterapia ADHD u osób uzależnionych **139**
- › 8.4. Postępowanie apteki przy podejrzeniu nadużycia **143**

i Piśmiennictwo

9 Interakcje **150**

- › 9.1. Leki przepisane przez innego lekarza **150**
- › 9.2. Leki wydawane bez recepty **154**
- › 9.3. Pseudoefedryna u pacjenta przyjmującego stymulant **156**
- › 9.4. Suplementy diety i preparaty roślinne **159**
- › 9.5. Alkohol, kofeina, nikotyna i przetwory konopi **161**
- › 9.6. Antykoncepcja hormonalna **163**

i Piśmiennictwo

10 Odległe wyniki leczenia **168**

- › 10.1. Obserwacja MTA po 16 latach **168**
- › 10.2. Śmiertelność, urazy, wypadki i przestępczość **171**
- › 10.3. Wyniki nauczania **175**
- › 10.4. Czas trwania leczenia i kryteria przerwania **177**

i Piśmiennictwo

11 Populacje szczególne **184**

- › 11.1. Dorośli **184**
- › 11.2. Kobiety, cykl miesięczkowy i okres okołomenopauzalny **188**
- › 11.3. Cięża **191**
- › 11.4. Karmienie piersią **194**
- › 11.5. Choroba dwubiegunowa i inne zaburzenia współistniejące **196**
- › 11.6. Otyłość i stosowanie poniżej zarejestrowanego wieku **198**
- › 11.7. Studenci i osoby uczące się **200**

i Piśmiennictwo

12 Metody nefarmakologiczne **205**

- › 12.1. Terapia poznawczo-behawioralna, uważność i psychoedukacja **205**
- › 12.2. Interwencje u dzieci i programy dla rodziców **208**
- › 12.3. Diety eliminacyjne i suplementacja **210**

- › 12.4. Neurostymulacja 214
- › 12.5. Aktywność fizyczna 215

i Piśmiennictwo

13   Recepta, wydawanie i zamiana 217

- › 13.1. Przynależność do wykazów i rodzaj recepty 217
- › 13.2. Uprawnienia do wystawienia, ilość i termin realizacji 222
- › 13.3. Recepta wadliwa oraz wystawiona poza Polską 225
- › 13.4. Zamiana preparatu i granice substytucji 229
- › 13.5. Wydanie innej mocy, dzielenie opakowań i odmowa wydania 233

i Piśmiennictwo

14   Braki leku i refundacja 240

- › 14.1. Postępowanie apteki przy braku leku 240
- › 14.2. Import docelowy 245
- › 14.3. Wskazanie rejestracyjne a wskazanie refundacyjne 249
- › 14.4. Poziomy odpłatności, limit finansowania i grupa limitowa 254
- › 14.5. Aktualny zakres refundacji 260

i Piśmiennictwo

15   Obrót lekami z wykazów i przewóz przez granicę 265

- › 15.1. Przechowywanie, ewidencja i książka kontroli 265
- › 15.2. Wywóz leku do krajów Unii i poza nią 271
- › 15.3. Przesyłka pocztowa i zakup leku za granicą 277
- › 15.4. Odstąpienie leku innej osobie 280

i Piśmiennictwo

16   Opieka farmaceutyczna i stosowanie się do zaleceń 286

- › 16.1. Czas do wystąpienia efektu i oczekiwania pacjenta 286
- › 16.2. Przyczyny przerywania leczenia 289
- › 16.3. Interwencje farmaceuty wspierające leczenie 292
- › 16.4. Sytuacje wymagające odmowy lub skierowania 295
- › 16.5. Ustalenia polskich wytycznych istotne przy wydaniu leku 297

i Piśmiennictwo

17	Nowe kierunki farmakoterapii	300
› 17.1.	Wiloksazyna	300
› 17.2.	Postępowanie przy nieskuteczności leczenia standardowego	303
› 17.3.	Obszary bez wystarczających dowodów	306
	Piśmiennictwo	

Przedmowa do wydania pierwszego

Szanowne Czytelniczki i Szanowni Czytelnicy,

leki stosowane w ADHD trafiają dziś do polskich aptek częściej niż kiedykolwiek, a pytania, które przy nich padają, rzadko dotyczą mechanizmu działania. Dotyczą dawki, bezpieczeństwa, zamiany, refundacji i tego, co wolno zrobić przy pierwszym stole.

Opracowanie jest zbudowane w tej samej kolejności. Pierwsze rozdziały opisują rozpoznanie, dostępne substancje i preparaty oraz dawkowanie i miareczkowanie. Część środkowa zbiera dowody na skuteczność i bezpieczeństwo: wpływ na układ krążenia, na wzrastanie, masę ciała i sen, działania niepożądane psychiczne i neurologiczne, ryzyko nadużywania, interakcje oraz odległe wyniki leczenia. Dalej stoją populacje szczególne i metody nefarmakologiczne. Cztery ostatnie rozdziały to warstwa apteczna i prawna: recepta wraz z zamianą, braki leku i refundacja, obrót lekami z wykazów z przewozem przez granicę, a na końcu opieka farmaceutyczna i nowe kierunki farmakoterapii.

Każda wartość liczbowa ma tu źródło, a przy wynikach badań podana jest ich wiarygodność. Tam, gdzie danych brakuje, książka mówi o tym wprost, bo brak dowodu nie jest dowodem braku.

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński
Dyrektor ds. naukowych 3PG
Kraków, 25.08.2026

- dorosłych z zaburzeniem psychicznym,
- osoby z historią używania substancji,
- osoby znane wymiarowi sprawiedliwości,
- osoby po nabytym uszkodzeniu mózgu.

Polskie rekomendacje dokładają do tej listy **brak odpowiedzi na leczenie innego zaburzenia psychicznego**, zwłaszcza depresji, a także przewlekłe objawy z któregośkolwiek obszaru osiowego wraz z niestabilnością emocjonalną¹. Pacjent, który od lat przychodzi po kolejny lek przeciwdepresyjny, bo poprzednie nie zadziałały, spełnia tę przesłankę.

WSKAZÓWKA DLA FARMACEUTY

Brak odpowiedzi na leczenie innego zaburzenia psychicznego, zwłaszcza depresji, jest przesłanką do diagnostyki w kierunku ADHD u pacjenta odbierającego kolejny nieskuteczny lek przeciwdepresyjny.

Skierowanie dorosłego jest uzasadnione, gdy spełnione są łącznie cztery warunki³:

- typowe objawy zaczęły się w dzieciństwie,
- utrzymywały się przez całe życie,
- nie tłumaczy ich inne rozpoznanie psychiatryczne,
- wiążą się z co najmniej umiarkowanym upośledzeniem psychologicznym, społecznym, edukacyjnym albo zawodowym.

U dziecka postępowanie zależy od nasilenia trudności. Przy problemach z zachowaniem lub uwagą, które wpływają niekorzystnie na rozwój albo na życie rodziny, rozważa się okres obserwacji do 10 tygodni i skierowanie rodziców na grupowe wsparcie dla rodzin dzieci z ADHD, jeszcze przed formalnym rozpoznaniem. Przy ciężkim upośledzeniu skierowanie do opieki specjalistycznej jest natychmiastowe, bez okresu obserwacji³.

Preparat i postać	Dawka początkowa	Krok zwiększania	Dawka maksymalna dobowa	Uwaga praktyczna
Concerta tabletki 18 i 36 mg⁴	18 mg raz na dobę	18 mg, odstępy około tygodniowe	54 mg	tabletki nie wolno dzielić, żuć ani kruszyć
Elvanse kapsułki 20–70 mg⁵	30 mg raz na dobę rano, przy decyzji lekarza o dawce niższej 20 mg	10 albo 20 mg, raz na tydzień	70 mg dimezylanu lizdeksamfetaminy , a przy ciężkiej niewydolności nerek 50 mg	dawki mniejszej niż jedna kapsułka odmierzyć nie można
Auroxetyn kapsułki 10, 18, 25 i 40 mg, masa ciała do 70 kg⁶	około 0,5 mg/kg mc. na dobę	dawkę początkową utrzymać co najmniej 7 dni	dawka podtrzymująca około 1,2 mg/kg mc. na dobę, powyżej niej atomoksetyna nie daje dodatkowych korzyści	raz na dobę rano, niezależnie od posiłków
Auroxetyn, masa ciała powyżej 70 kg⁶	40 mg na dobę	dawkę początkową utrzymać co najmniej 7 dni	podtrzymanie 80 mg, maksymalnie 100 mg	raz na dobę rano, niezależnie od posiłków
Intuniv tabletki 1–4 mg⁷	1 mg raz na dobę u każdego pacjenta	maksymalnie 1 mg na tydzień	zależna od wieku i masy ciała, patrz Tabela 15	nie przyjmować z pokarmem o dużej zawartości tłuszczu

Zalecana dawka podtrzymująca guanfacyny to 0,05–0,12 mg/kg mc. na dobę, a **dawkę maksymalną** wyznacza masa ciała⁷. Progi masy ciała i odpowiadające im dawki podano w Tabeli 15.

TABELA 15. DAWKI MAKSYMALNE GUANFACYNY WEDŁUG WIEKU I MASY CIAŁA W CHPL PREPARATU INTUNIV

4.2. Skuteczność u dorosłych

U dorosłych leki są mniej skuteczne i gorzej tolerowane niż u dzieci i młodzieży¹. Ma to znaczenie w rozmowie z dorosłym pacjentem, który zna wielkości efektu z materiałów pisanych dla rodziców.

WSKAZÓWKA DLA FARMACEUTY

W rozmowie z dorosłym pacjentem warto uprzedzić, że wielkości efektu z materiałów pisanych dla rodziców nie przenoszą się na osoby dorosłe.

Wielkość efektu w ocenie klinicystów u dorosłych po około 12 tygodniach zebrano w Tabeli 23¹. Leki uszeregowano od działającego najsilniej.

TABELA 23. WIELKOŚĆ EFEKTU LEKÓW NA RDZEŃ OBJAWÓW U DOROSŁYCH W OCENIE KLINICYSTÓW

Lek ¹	Siła działania	Jakość dowodów
Amfetaminy	efekt umiarkowany	umiarkowana
Metylofenidat	efekt niewielki	umiarkowana
Bupropion	efekt niewielki	niska
Atomoksetyna	efekt niewielki	niska
Modafinil	przewagi nad placebo nie wykazano	niska

Dowód skuteczności potwierdzony w samoocenie pacjenta i w ocenie klinicysty mają wyłącznie stymulanty i atomoksetyna⁶. Wynik pochodzi z najszerzego przeglądu leczenia dorosłych, który objął 113 badań z randomizacją i 14 887 uczestników oraz zesta- wił w jednej sieci leki, psychoterapię i neurostymulację. Wielkość efektu w obu rodzaju- ch oceny podaje Tabela 24.

5.4. Wymagania dotyczące monitorowania

Wymagania obejmują stymulanty i leki niestymulujące na tych samych zasadach, a różnice między ChPL dotyczą szczegółów zapisu. Harmonogram pochodzi z unijnego przeglądu metylofenidatu, po którym ChPL ujednolicono we wszystkich krajach Unii, a przegląd przeprowadzono w trybie art. 31 dyrektywy 2001/83/WE¹¹. Kolejność czynności pokazuje Rycina 3, a zapisy poszczególnych ChPL zestawiliśmy w Tabeli 30.

TABELA 30. WYMAGANIA CHPL DOTYCZĄCE MONITOROWANIA UKŁADU KRĄŻENIA PRZED LECZENIEM I W JEGO TRAKCIE

Produkt i substancja	Przed rozpoczęciem leczenia	W trakcie leczenia
Concerta, metylofenidat	ocena układu sercowo-naczyniowego z pomiarem ciśnienia i tętna, wywiad o nagłej śmierci sercowej w rodzinie, u dorosłych konsultacja kardiologa, jeśli wymagają tego zalecenia krajowe	ciśnienie i tętno po każdej zmianie dawki, potem przynajmniej co 6 miesięcy, u dzieci i młodzieży na siatce centylowej ²
Medikinet CR, metylofenidat	wyjściowa ocena układu krążenia z pomiarem ciśnienia i tętna, wywiad o nagłej śmierci z przyczyn kardiologicznych w rodzinie, u dorosłych konsultacja kardiologa, jeśli wymagają tego zalecenia krajowe	ciśnienie i tętno na siatce centylowej po każdej modyfikacji dawki, potem nie rzadziej niż co 6 miesięcy ⁶

Wymagania monitorowania wzrastania w pięciu ChPL

Uporządkowane odstępem między pomiarami, od zapisu najgęstsze do braku zapisu

ODSTĘP MIĘDZY POMIARAMI	PRODUKT, SUBSTANCJA	CO SIĘ MIERZY	KRYTERIUM PRZERWANIA
co 3 miesiące w pierwszym roku, potem co 6 miesięcy	Intuniv guanfacyna	wzrost, masa ciała i wskaźnik masy ciała, także przed leczeniem	○ brak kryterium odniesionego do wzrastania
nie rzadziej niż co 6 miesięcy 3 produkty	Concerta metylofenidat „przynajmniej co 6 miesięcy”	wzrost, masa ciała i apetyt w karcie rozwoju, u dorosłych masa ciała	● rozwój fizyczny albo przyrost masy ciała czy wzrostu nieodpowiadający oczekiwaniom
	Medikinet CR metylofenidat	wzrost, masa ciała i poziom łaknienia, analizowane wobec wykresu wzrostu	● brak wzrostu albo przyrostu masy ciała zgodnie z oczekiwaniem
	Elvanse lizdeksamfetamina „nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy”	wzrost, masa ciała i apetyt	● zmniejszenie tempa wzrastania u dzieci i młodzieży, spadek masy ciała u dorosłych
bez podanego odstępu między pomiarami	Auroxetyn atomoksetyna	wzrost i rozwój	● niewystarczający wzrost albo przyrost masy ciała

● ChPL podaje kryterium przerwania leczenia

○ ChPL takiego kryterium nie podaje

RYCINA 4. WYMAGANIA MONITOROWANIA WZRASTANIA W PIĘCIU CHPL

Zapisy w ChPL są dolną granicą częstości pomiarów, a nie terminarzem wizyt. Guanfacyna jest monitorowana najgęściej i jako jedyna nie ma kryterium przerwania odniesionego do wzrastania, atomoksetyna nie ma podanego odstępu. Dane: tabela w podrozdziale 6.2.

TABELA 32. ZAPISY PIĘCIU CHPL O MONITOROWANIU WZRASTANIA, WZROŚCIE OSTATECZNYM I PRZERWANIU LECZENIA

Produkt, substancja	Co i jak często	Zapis o wzroście ostatecznym	Kryterium przerwania leczenia
Concerta, metylofenidat	wzrost, masa ciała i apetyt przynajmniej co 6 miesięcy w karcie rozwoju, u dorosłych regularna kontrola masy ciała	przedmiotem trwającej oceny	rozwój fizyczny albo przyrost masy ciała czy wzrostu nieodpowiadający oczekiwaniom ²
Medikinet CR, metylofenidat	wzrost, masa ciała i poziom łaknienia nie rzadziej niż co 6 miesięcy, analizowane wobec wykresu wzrostu	nie jest obecnie znany i jest przedmiotem badań	brak wzrostu albo przyrostu masy ciała zgodnie z oczekiwaniem ¹

Jedyne porównanie wewnątrz tej pracy zestawia dwa leki, a nie lek z brakiem leczenia. Szansa wystąpienia psychozy była przy amfetaminach około półtora raza wyższa niż przy metylofenidacie, na podstawie 3 badań obserwacyjnych i 231 325 osób⁷. O tym, kto dostaje amfetaminę, a kto **metylofenidat**, nie decydowało losowanie.

Psychozę odnotowywano częściej w tych badaniach, w których stosowano wyższe dawki stymulantu⁷. Porównanie dotyczy jednak badań, a nie pacjentów w obrębie jednego badania. Narastająca psychoza i narastająca mania objawiają się pogorszeniem uwagi, dezorganizacją i impulsywnością, czyli tym, co skłania do podniesienia dawki. Wynik pasuje więc do zależności od dawki, ale tak samo dobrze do sytuacji, w której to choroba wymusza jej podniesienie.

Pytanie o wywołanie objawów i pytanie o ich częstość rozstrzygają dwie różne prace, a na trzecie pytanie, o ryzyko przypisane lekowi, nie odpowiada żadna z nich. Wszystkie trzy porządkuje Rycina 7, a zakres obu prac zestawia Tabela 36.

TABELA 36. ZAKRES DWÓCH PRAC O OBJAWACH PSYCHOTYCZNYCH

Pytanie	Praca, która na nie odpowiada	Czego nie daje druga
Czy lek może wywołać objawy psychotyczne	Ramstad i in. ⁶ (grupa placebo, odstawienie, ponowne podanie)	⁷ nie ma grupy nieleczzonej

Konsensus każe oceniać nadużywanie indywidualnie i klinicznie. Zauważony sygnał skonsultuj z lekarzem prowadzącym⁴. Drogę od sygnału do decyzji o wydaniu albo odmowie pokazuje Rycina 10.

Postępowanie przy podejrzeniu nadużycia albo przekazania leku

Pojedyncze zachowanie nie wystarcza do odmowy wydania

Sygnał widoczny przy realizacji recepty

- powtarzający się wzorec proszenia o receptę w miejsce zgubionej albo utraconej
- próby o zwiększenie dawki bez wskazania klinicznego
- zbyt wcześnie zamawianie kolejnej recepty
- domaganie się postaci o natychmiastowym uwalnianiu albo twierdzenie, że postać o długim działaniu nie działa
- objawy wskazujące na intensywniejsze używanie substancji albo na odurzenie

Kiedy sygnał staje się podejrzeniem

- Konsensus każe patrzeć na skupienie wielu markerów naraz oraz na zmianę, która dla danej osoby jest niecharakterystyczna.

nie

tak

Pojedynczy sygnał

- Pojedynczy objaw w tej ocenie nie wystarcza.
- Zdobywanie recept od wielu lekarzy albo realizowanie ich w wielu aptekach dotyczyło jednej osoby na 250 z receptą na stimulant.

postępowanie podstawowe

warunkowo, przy uzasadnionym podejrzeniu

Udział apteki

- zauważenie sygnału
- przekazanie informacji lekarzowi prowadzącemu

Odmowa wydania

- uzasadnione podejrzenie zastosowania w celu pozamedycznym

Odmowa wydania z zatrzymaniem recepty

- uzasadnione podejrzenie nieautentyczności recepty
- zatrzymanie dokumentu i zawiadomienie inspekcji

Same nie tworzą uzasadnionego podejrzenia

- przynależność leku do grupy stimulantów, bo jest cechą każdej realizacji recepty na te leki
- młody wiek pacjenta, bo nadmierne stosowanie leku było wielokrotnie częstsze u osób w wieku 46-65 lat niż u dzieci
- pojedyncze zachowanie z listy sygnałów, bo konsensus wymaga skupienia wielu markerów naraz

RYCINA 10. POSTĘPOWANIE APTEKI PRZY SYGNALE MOŻLIWEGO NADUŻYCIA ALBO PRZEKAZANIA LEKU

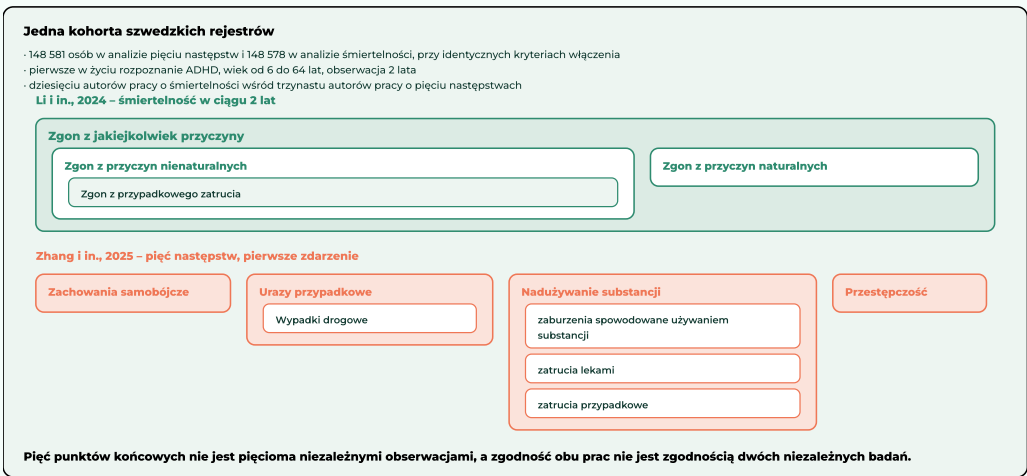
Lista pięciu pytań nie jest narzędziem zwalidowanym, a wytyczne żadnego narzędzia oceny ryzyka nie wskazują. Podstawę prawną obu trybów odmowy i obowiązki po odmowie opisuje podrozdział 13.5. Dane: 1,2,4

Piśmiennictwo

1. Forrest, J., Chen, W., & Jagadheesan, K. (2025). Misuse and diversion of stimulant medications prescribed for the treatment of ADHD: a systematic review. *Frontiers in psychiatry*, 16, 1612785. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2025.1612785>

Co mierzą punkty końcowe obu prac

Obie prace liczą zdarzenia z tej samej kohorty, tylko w innym podziale

RYCINA 11. PUNKTY KOŃCOWE DWÓCH PRAC NA JEDNEJ KOHORCIE REJESTROWEJ

Wypadki drogowe wchodzą do definicji urazów przypadkowych, a nadużywanie substancji obejmuje także zatrucia lekami i zatrucia przypadkowe, więc wyników nie wolno sumować. Podział zgonów na naturalne i nienaturalne wynika z definicji punktów końcowych, nie z wyniku pracy. Dane: ^{1,2}.

Śmiertelność w ciągu 2 lat od rozpoznania zestawiono w Tabeli 49. Odniesieniem są osoby z rozpoznaniem ADHD, które leczenia nie rozpoczęły, a wartości przeliczono tak, żeby obie grupy były porównywalne pod względem cech wyjściowych¹.

TABELA 49. ŚMIERTELNOŚĆ W CIĄGU 2 LAT OD ROZPOZNANIA ADHD W SZWEDZKIEJ KOHORCIE REJESTROWEJ

Punkt końcowy ¹	Rozpoczęli leczenie	Nie rozpoczęli	Różnica	Odczyt
Zgon z jakiegokolwiek przyczyny	39,1 / 10 000	48,1 / 10 000	8,9 mniej	rzadziej o mniej więcej jedną piątą
Zgon z przyczyn nienaturalnych	25,9 / 10 000	33,3 / 10 000	7,4 mniej	rzadziej o mniej więcej jedną czwartą
Zgon z przyczyn naturalnych	13,1 / 10 000	14,7 / 10 000	1,6 mniej	różnicy nie wykazano

11.4. Karmienie piersią

Zapisy punktu 4.6 o karmieniu piersią różnią się między substancjami, a ekspozycję niemowlęcia wyrażają liczbowo tylko ChPL *Concerty* i etykieta amerykańska mieszanych soli amfetaminy. Zestawia je Tabela 55.

TABELA 55. ZAPISY O KARMIENIU PIERSIĄ I EKSPOZYCJA NIEMOWLĘCIA WEDŁUG CHPL I ETYKIETY AMERYKAŃSKIEJ

Produkt i substancja	Zapis dotyczący karmienia	Ekspozycja niemowlęcia
<i>Concerta,</i> metylofenidat	decyzja o przerwaniu karmienia albo o przerwaniu lub wstrzymaniu leku po ocenie korzyści z obu stron, ryzyka dla niemowlęcia wykluczyć nie można	0,16–0,7% dawki matki dostosowanej do masy ciała, stosunek stężeń w mleku do stężeń w osoczu matki 1,1–2,7, na podstawie próbek od pięciu matek ³
<i>Medikinet CR,</i> metylofenidat	ten sam warunek oceny korzyści	ChPL nie podaje wartości liczbowych ⁴
<i>Auroxetyn,</i> atomoksetyna	należy unikać stosowania u kobiet karmiących	nie wiadomo, czy lek przenika do mleka kobiecego, przenikał do mleka szczurów ¹⁷
<i>Elvanse,</i> lizdeksamfetamina	nie należy stosować podczas karmienia piersią, bez oceny korzyści i ryzyka	pochodne amfetaminy przenikają do mleka ludzkiego, bez podanej wartości ⁵
Mieszane sole amfetaminy, etykieta amerykańska	karmienie piersią nie jest zalecane w trakcie leczenia	2–13,8% dawki matki dostosowanej do masy ciała, stosunek mleko/osocze 1,9–7,5, na podstawie ograniczonych opisów przypadków ¹⁰

Względna dawka dla niemowlęcia jest przy amfetaminie o rząd wielkości większa niż przy metylofenidacie, przy górnych granicach 13,8% i 0,7%^{3,10}. Obie wartości pochodzą z opisów przypadków.

Europejskie stanowisko konsensusowe podaje inne liczby, ale ta sama różnica między lekami się w nich utrzymuje. Dawka względna dla niemowlęcia wynosi poniżej 1%

Dwa poziomy kwalifikacji leku

Wykaz opisuje substancję, kategoria dostępności opisuje produkt. Reguły apteczne dzielą się między te dwie warstwy

Warstwa 1 - substancja, rozporządzenie wykazowe

metylofenidat

grupa II-P

załącznik nr 1, część 2, poz. 32

deksamfetamina

grupa II-P

załącznik nr 1, część 2, poz. 14

lizdeksamfetamina

grupa II-P od 2025 roku

załącznik nr 1, część 2, poz. 82

atomoksetyna, guanfacyna, modafinil

brak w wykazach

brak pozycji w załącznikach nr 1-3

Warstwa 2 - produkt, pozwolenie na dopuszczenie do obrotu

Rpw **Rp** **Rpz**

kategorie wymienione w rozdziale

Kategoria dostępności należy do konkretnego produktu, nie do substancji, więc ta sama substancja może występować w produktach o różnych kategoriach. Ustala się ją z Charakterystyki Produktu Leczniczego i z Rejestru Produktów Leczniczych, dla tego preparatu, który pacjent ma na receptę.

Wynika z grupy wykazowej substancji

- recepta wyłącznie specjalnie oznakowana albo zapotrzebowanie (§ 4 ust. 1 rozp. ŚO)
- jeden preparat na receptę i nic poza nim (§ 6 ust. 2 rozp. ŚO)
- ilość do 90 dni stosowania (§ 7 ust. 1 rozp. ŚO)
- do 3 recept na kolejne okresy, łącznie do 90 dni (§ 7 ust. 2 rozp. ŚO)
- termin realizacji 30 dni od daty wystawienia (art. 96a ust. 7 pkt 4 PF)
- sposób dawkowania obowiązkowy (§ 7 ust. 3 rozp. ŚO)

Wynika z kategorii dostępności produktu

- recepta wyłącznie w postaci elektronicznej (95b ust. 1a PF, punkt 1)
- na receptę papierowej unikalny numer nadawany przez dyrektora oddziału wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia (art. 96a ust. 1 pkt 6 PF)
- dzielenie opakowania możliwe wyłącznie na podstawie kategorii Rpw (§ 5 ust. 3 pkt 4 i 5 RWA)
- recepta w ramach kontynuacji zlecenia lekarskiego wykluczona (art. 96 ust. 3a pkt 7 PF)

Czego przepisy nie rozstrzygają

- 95b ust. 1a PF wymienia grupy II-N, III-P i IV-P, a pomija I-N i II-P. Przepis nie wyjaśnia, czy pominięcie jest zamierzone.
- Ani ustawa, ani rozporządzenie nie definiują pojęcia „specjalnie oznakowanej recepty” i nie łączą go z kategorią dostępności Rpw.

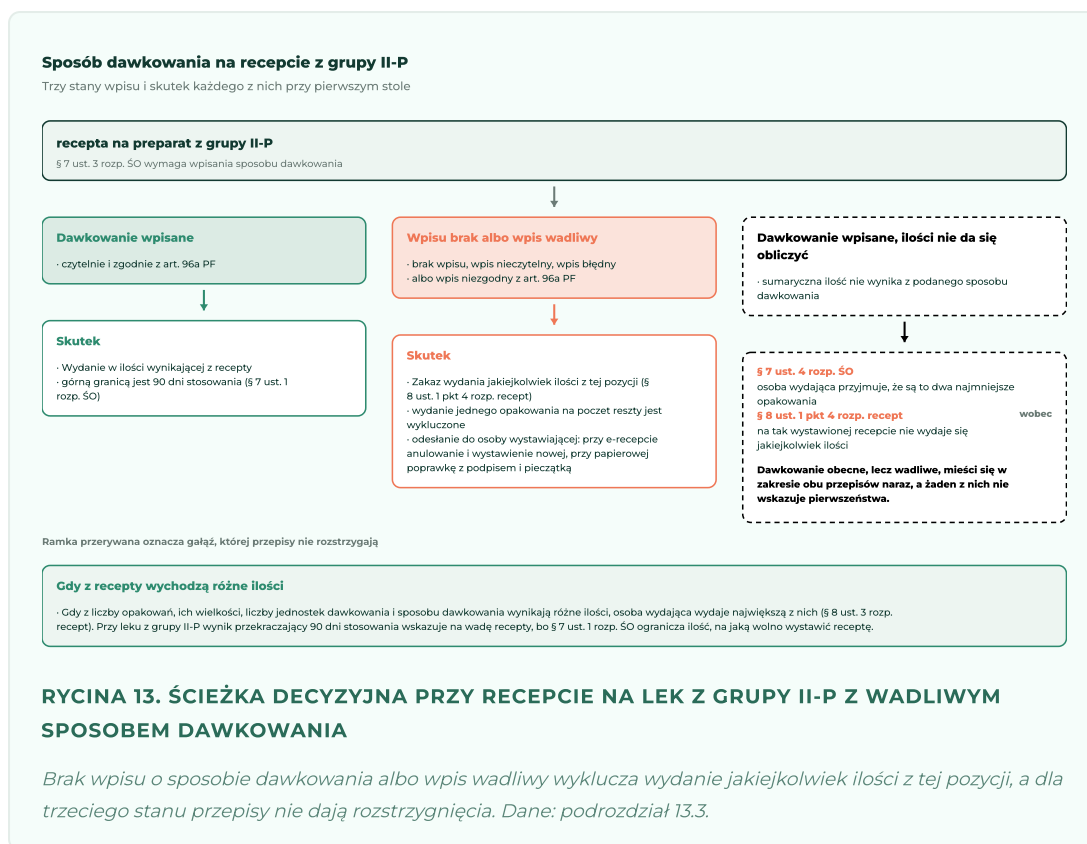
RYCINA 12. DWA POZIOMY KWALIFIKACJI LEKU, GRUPA WYKAZOWA I KATEGORIA DOSTĘPNOŚCI

Część wymogów wynika z przynależności do grupy II-P, a części z nich przepisy nie rozstrzygają. Dane: podrozdziały 13.1 i 13.5.

TABELA 62. REGUŁY RECEPTY I WYDANIA PRZY LEKU Z GRUPY II-P WOBEC LEKU SPOZA WYKAZÓW

Reguła	Grupa II-P	Lek spoza wykazów	Podstawa
Rodzaj recepty	wyłącznie specjalnie oznakowana albo zapotrzebowanie	recepta zwykła	art. 41 ust. 2 i 4 u.p.n., § 4 ust. 1 rozp. ŚO
Liczba leków na receptę	jeden preparat i nic poza nim	do 5 na receptę papierowej, 1 na elektronicznej	§ 6 ust. 2 rozp. ŚO, art. 96a ust. 9 PF
Ilość jednorazowo	do 90 dni stosowania	do 360 dni, na papierowej do 120 dni	§ 7 ust. 1 rozp. ŚO, art. 96a ust. 2 pkt 1 PF

pierwszeństwa. Całą ścieżkę decyzyjną, wraz z tą nierozstrzygniętą gałęzią, pokazuje Rycina 13.

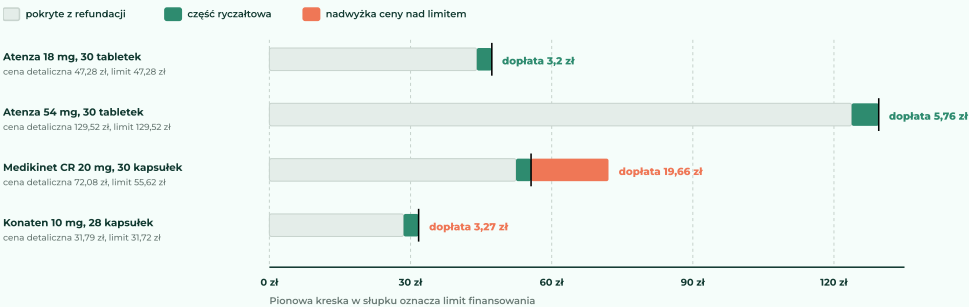

Ta sama wątpliwość wraca przy braku wskazania ilości. Jeden przepis każe wtedy wydać jedno najmniejsze opakowanie (§ 8 ust. 2 pkt 1 lit. a rozp. recept), a drugi dwa (§ 7 ust. 4 rozp. ŚO). Ustęp 2 nie zawiera przy tym zastrzeżenia o środkach odurzających i substancjach psychotropowych, które ma ustęp 1 punkt 4.

Gdy z liczby opakowań, ich wielkości, liczby jednostek dawkowania i sposobu dawkowania wychodzą różne ilości, osoba wydająca wydaje największą z nich jako ilość przepisaną (§ 8 ust. 3 rozp. recept). Przy leku z grupy II-P wynik przekraczający 90 dni stosowania wskazuje na wadę recepty. Pułap 90 dni ogranicza bowiem to, na ile wolno receptę wystawić, a nie to, ile wydaje apteka (§ 7 ust. 1 rozp. ŚO).

Z czego składa się dopłata pacjenta w wykazie

Poziom odpłatności ryczałtowej stoi przy każdej pozycji metylofenidatu i atomoksetyny, a przy ADHD nie znajduje zastosowania. Rycina pokazuje budowę kwoty z wykazu, a nie kwotę płaconą przy ADHD

Skąd biorą się różne kwoty

- Odpłatność ryczałtowa wynosi 3,20 zł (art. 6 ust. 6 UoR), ale przy opakowaniu z większą liczbą dawek dobowych rośnie proporcjonalnie (art. 6 ust. 3 UoR), stąd 5,76 zł przy mocniejszej tablecie tej samej marki.
- Nadwyżkę ceny detalicznej nad limitem finansowania pacjent dopłaca w całości (art. 6 ust. 2 UoR). W 9 z 14 pozycji metylofenidatu część ryczałtowa jest wyższa niż 3,20 zł.

Czego wykaz nie podaje

- Wzór na kwotę ryczałtową dla konkretnej pozycji. Wykaz podaje samą kwotę i nie zawiera liczby dawek dobowych w opakowaniu.

RYCINA 18. DOPŁATA PACJENTA ZŁOŻONA Z CZĘŚCI RYCZAŁTOWEJ I NADWYŻKI CENY NAD LIMITEM

Część ryczałtowa jest różnicą między dopłatą i nadwyżką ceny nad limitem, bo wykaz podaje samą dopłatę. Podstawy to art. 6 ust. 3 i ust. 6 UoR dla części ryczałtowej oraz art. 6 ust. 2 UoR dla nadwyżki. Dane: podrozdział 14.4.

TABELA 72. SKŁADNIKI DOPŁATY PACJENTA PRZY CZTERECH POZYCJACH WYKAZU REFUNDACYJNEGO

Pozycja wykazu ²	Cena detaliczna	Limit finansowa- nia	Nadwyż- ka nad limit	Część ryczałto- wa	Dopłata pacjenta
Atenza 18 mg, 30 tabletek	47,28 zł	47,28 zł	0,00 zł	3,20 zł	3,20 zł
Atenza 54 mg, 30 tabletek	129,52 zł	129,52 zł	0,00 zł	5,76 zł	5,76 zł
Medikinet CR 20 mg, 30 kapsułek	72,08 zł	55,62 zł	16,46 zł	3,20 zł	19,66 zł
Konaten 10 mg, 28 kapsułek	31,79 zł	31,72 zł	0,07 zł	3,20 zł	3,27 zł

zenia 273/2004 lub rozporządzenia 111/2005” (art. 34 ust. 1 u.p.n.). Obrót detaliczny prowadzą apteki i punkty apteczne (art. 41 ust. 1 u.p.n.).

Kwalifikacja czynu i wysokość kary zależą od tego, kto jest odbiorcą, czy przekazujący działa dla korzyści oraz jaka jest ilość. Wpływ odbiorcy i celu przekazania na kwalifikację pokazuje Rycina 22, a poszczególne czyny wraz z karami zebraliśmy w Tabeli 78.

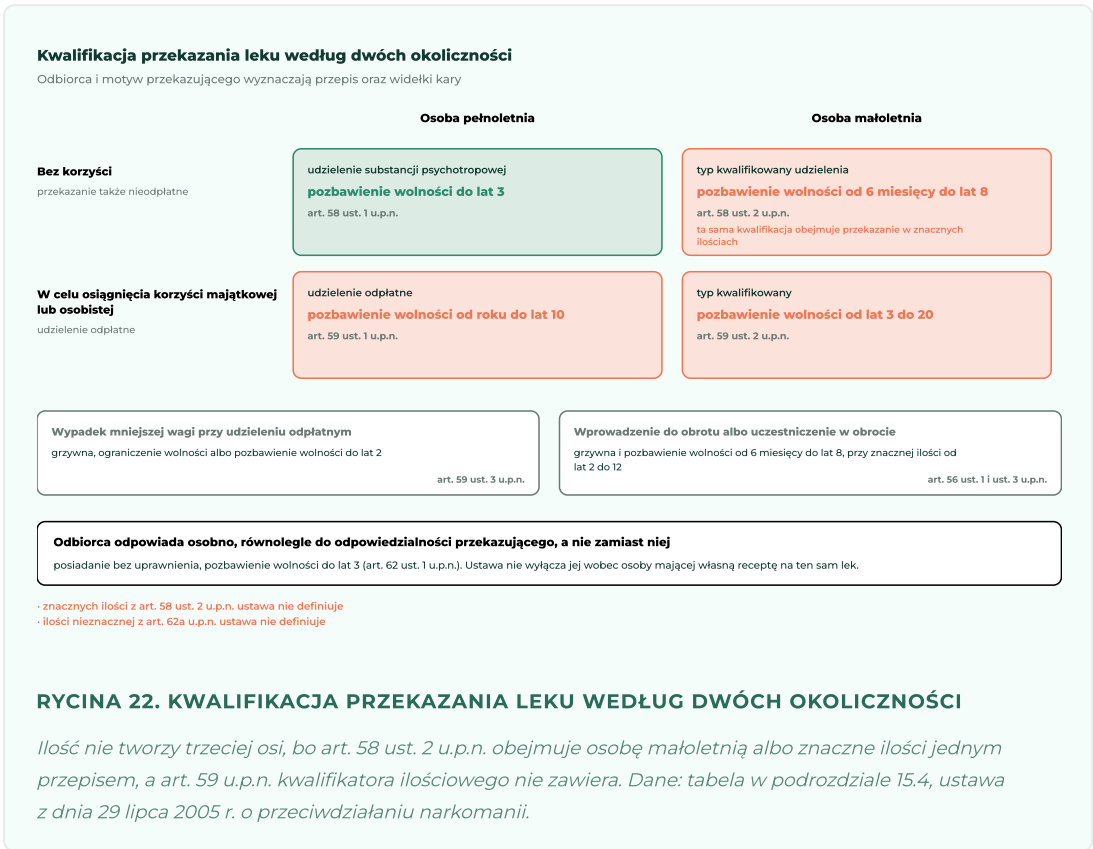
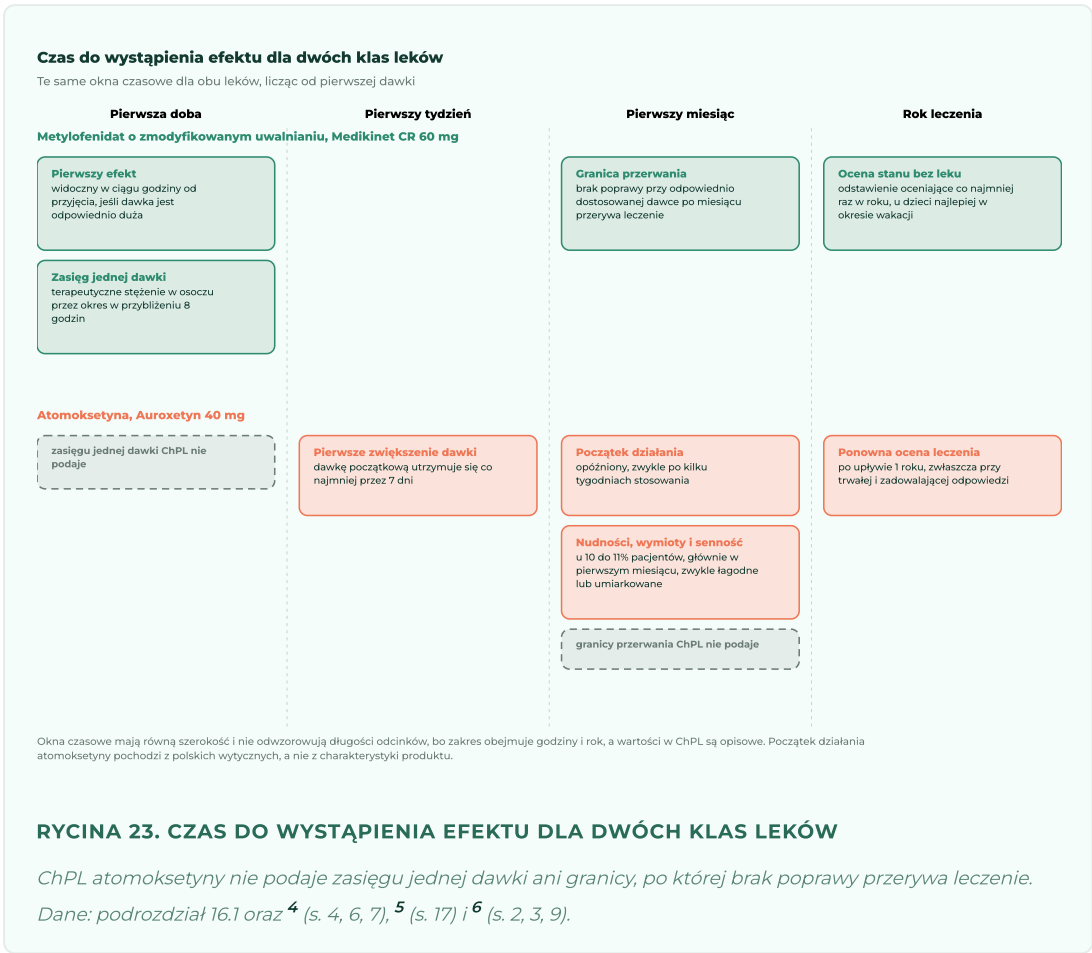

TABELA 78. KWALIFIKACJA KARNA I KARA ZA PRZEKAZANIE LEKU Z GRUPY II-P INNEJ OSOBIE

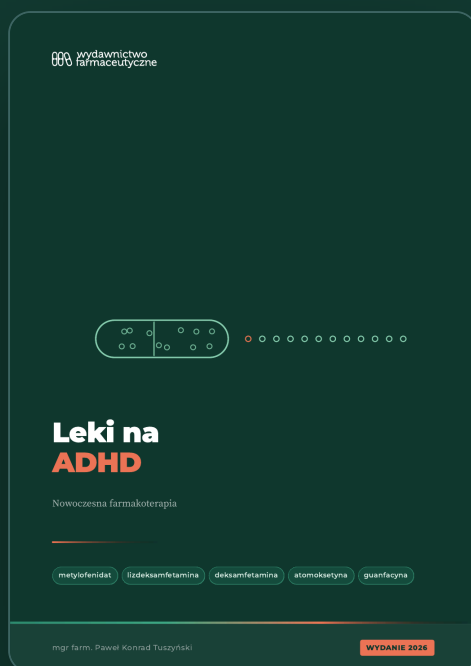
Czyn	Kwalifikacja	Kara	Podstawa
przekazanie leku innej osobie, także nieodpłatnie	udzielenie substancji psychotropowej	pozbawienie wolności do lat 3	art. 58 ust. 1 u.p.n.
przekazanie osobie małoletniej albo w znacznych ilościach	typ kwalifikowany udzielenia	pozbawienie wolności od 6 miesięcy do lat 8	art. 58 ust. 2 u.p.n.

Skalę tygodni i miesięcy wyznaczają natomiast inne terminy podane w tej ChPL. Dawkę początkową należy utrzymać co najmniej przez 7 dni przed jej zwiększeniem⁶. Nudności, wymioty i senność mogą wystąpić u 10 do 11% pacjentów, głównie w pierwszym miesiącu leczenia, i są zwykle łagodne lub umiarkowane⁶. Po upływie 1 roku ocenia się ponownie, czy leczenie jest nadal potrzebne, zwłaszcza gdy u pacjenta uzyskano trwałą i zadowalającą odpowiedź⁶. Schemat dochodzenia do dawki opisuje rozdział 3.

Metylofenidat i atomoksetyna różnią się początkiem działania, zasięgiem jednej dawki oraz terminami, w których ocenia się dalsze leczenie. Okna czasowe obu leków pokazuje Rycina 23, a wartości z obu ChPL zestawia Tabela 79.

TABELA 79. CZAS DO WYSTĄPIENIA EFEKTU I TERMINY OCENY LECZENIA PRZY METYLOFENIDACIE I ATOMOKSETYNIE

SERIA: NOWOCZESNA FARMAKOTERAPIA

To tylko **fragment**. Sięgnij po pełne wydanie

Pełne wydanie to 312 stron, 17 rozdziałów, 84 tabele, 24 ryciny i 245 pozycji piśmiennictwa. Od rozpoznania i dawkowania, przez bezpieczeństwo i interakcje, po receptę, refundację i przewóz leku przez granicę.

Kup pełną wersję →

<https://wydawnictwo.farm/produkt/leki-na-adhd/>